

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معماری اسلامی

وساده سازی آن در تهران

تألیف :

حسین عالی

مدرس و هیات علمی دانشگاه ایواکی

نشر عمارت پارس

سرشناسه	: عالی، حسین، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: معماری اسلامی / تألیف حسین عالی.
مشخصات نشر	: تهران: عمارت پارس، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۰ ص.: مصور، جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۸۸۹-۳-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۵۸
موضوع	: معماری اسلامی
موضوع	: معماری اسلامی -- ایران -- تاریخ
موضوع	: معماری اسلامی -- ایران -- تهران
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ۶۲۶/۳۸۰.NA
رده بندی دیویی	: ۷۲۰/۹۱۷۶۷۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۷۰۰۷۰

معماری اسلامی و سازه سازی آن در تهران

تألیف: حسین عالی

ناشر: عمارت پارس - باهمکاری نشر موسسه آموزش عالی ایوانکی

نوبت و سال چاپ: اول - دی ماه ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: دانشجو

مدیر تولید: امین انصافی قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

نشانی: تهران/ میدان انقلاب/ خ کارگر جنوبی/ خ لبافی نژاد غربی

کوچه سیمین پلاک ۵ تلفکس: ۶۶۵۹۶۶۱۸

www.nashrejamejam.com

فهرست مطالب

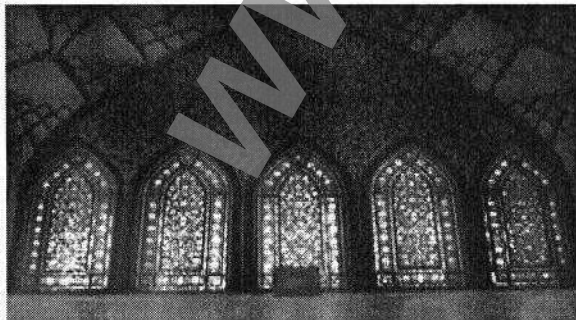
صفحه	عنوان
۷	معماری اسلامی چیست؟
۹	معانی و تعاریف
۱۱	معماری مقدس (مذهبی)
۱۶	زیبایی معماری اسلامی
۲۴	تأثیر هنر اسلامی در غرب
۳۱	از معماری اسلامی تا معماری مکروه
۳۴	توحید
۳۶	اخلاص
۴۱	حیا یا حجاب
۴۳	اقتصاد
۴۸	عبادت، احترام
۵۳	گستره مکانی
۵۳	گستره زمانی
۵۶	معماری عثمانی
۶۰	آب انبارها
۷۷	تعاریف معماری اسلامی و مکانی
۸۱	بازشناسی ارزشهای معماری و شهرسازی اسلامی
۹۷	تحلیل وضعیت موجود مسکن معاصر و آرایه راهکار
۱۰۲	بهره‌گیری از الگوها و مفاهیم اسلامی ایرانی
۱۱۷	لزوم احیای هویت اسلامی در شهرسازی و معماری ایران
۱۲۶	معماری و شهرسازی مدرن غرب و نقش الگوی ایرانی - اسلامی
۱۲۸	مختصات محیط زندگی مسلمانان
۱۳۶	عدم رعایت شئون اسلامی در معماری معاصر ایران
۱۴۶	آب‌انبار در ایران
۱۵۶	منابع

مقدمه

آداب و رسوم و ضوابط معماری چگونه تعیین می‌شود؟ شارع مقدس اگر قالب معماری می‌داد، جلوی تکامل را می‌گرفت. محتوای آثار معماری کشورهای اسلامی با معماری اسلامی یا آنچه که قبلاً در مورد معماری قدیم آمده است، فرق دارد. اگر معماری اثری را ارائه دهد که در آن ایده‌های غیر اسلامی خود یا دیگران را به کار گرفته باشد؛ دیگر آن اثر معماری، معماری اسلامی نیست؛ بلکه معماری‌ای است با ایده‌های متفاوت یا حتی معماری من‌درآوردی.

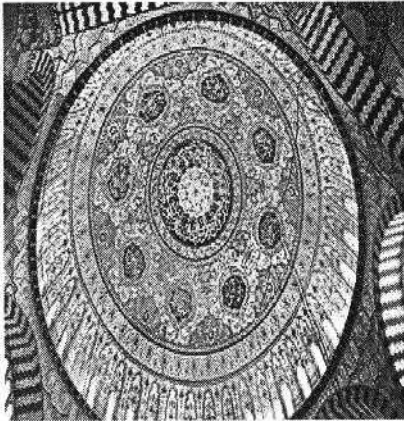
پس چگونه می‌توان اثری را با معماری اسلامی به وجود آورد یا چگونه می‌توان آن را که کمتر اسلامی است، بیشتر اسلامی نمود؟ فراموش نشود وقتی که صحبت از کلمه اسلامی به میان می‌آید، در مقابل آن، کلمه غیر اسلامی هم وجود دارد. لذا این سؤال مطرح می‌شود: معماری اسلامی چیست؟ چه چیزی باعث اسلامی شدن یک اثر معماری می‌شود؟

همان گونه که از نام برمی‌آید این گونه از معماری شامل معماری گستره‌ای از جهان می‌شود که ما با عنوان جهان اسلام می‌شناسیم. معماری این

کشورها تحت تأثیر ایدئولوژی اسلام در طول زمانی مشخص قرار گرفته و به همین خاطر دارای برخی ویژگی‌های مشترک شدند.

همان طور که از نام این سبک معماری پیداست پیدایش این سبک

با ظهور اسلام و تاثیر آن بر معماری رواج یافت و نموده‌های آن را می‌توان در مساجد، آرامگاه‌ها، قصرها و دژها مشاهده نمود. از اولین نموده‌های این هنر می‌توان به گنبد صخره در اورشلیم اشاره نمود. که در قرن ۶ میلادی ساخته شد و کاشی‌هایی با نقوش آبی، سبز و طلایی از گل، بته و تاج بود.

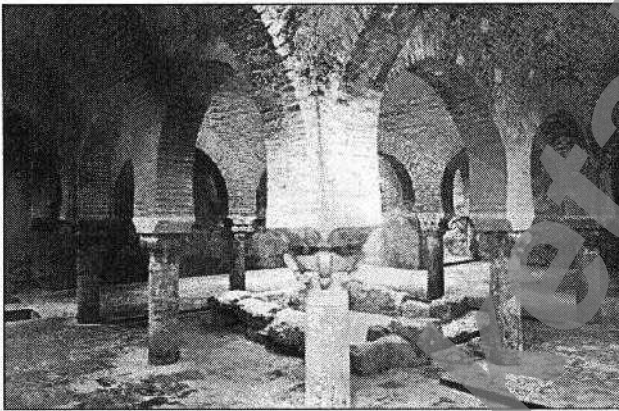
در مکان معبد دوم اورشلیم. مسلمانان باور داشتند این مکان مکانی بود که پیامبر اسلام از آن به بهشت عروج نموده بود.

بنای دیگری با همین نمونه مسجد بزرگ دمشق است که بر روی یک معبد رومی بازسازی شد و باور بر این است که نقوش گل، درخت، شهر و .. همان بهشت برین است که به مسلمان با تقوا وعده داده شده است. در هر دوی این مساجد از سبک برش سنگ سوریه ای استفاده شده است و رواج گنبد در هنر معماری اسلامی است. در اواخر قرن ۷ و اوایل قرن هشتم استفاده از هنر گچ کاری در معماری به اوج رسید که نمونه آن را در قصر صحرا (Khirbat al-Mafjar) در اردن امروزی می‌توان یافت. هنر اسلامی با تغییر پایتخت امپراطوری عباسیان به بغداد و سپس به سامرا نیز نمونه‌هایی را به یادگار گذاشت. از آن جمله می‌توان به مسجد بزرگ سامرا اشاره نمود که مناره- های بلند آن مثال زدنی است. هم چنین هنر معماری ایران در دوران ساسانیان نیز تا قبل از قرن ۱۰ میلادی نمونه‌ای از دوران اوج هنر معماری اسلامی است که بر کشورهای اطراف نظیر سوریه نیز اثرگذار شد. با گسترش قلمرو مسلمانان به اسپانیا و شمال آفریقا معماری اسلامی در این کشورها اثرگذار شد و معماران با سبک معماری اسلامی در این مناطق به ساختن بنا

پرداختند و نمونه‌ای از آن مسجد حسنین در قاهره است که نموده‌هایی از هنر معماری اسلامی ایران در آن نمایان است.

معانی و تعاریف

معماری یا مهندسی یعنی ارائه بهترین راه حل، چه استفاده از راه‌حل‌های گذشته، چه خلق راه‌حل جدید برای رسیدن به هر هدفی. معماری هنر و دانش طراحی بناها و سایر ساختارهای کالبدیست. تعاریف جامع‌تر، بیش‌تر معماری را شامل طراحی تمامی محیط مصنوع از طراحی شهری و طراحی منظر تا طراحی خرد جزئیات ساختمانی و حتی طراحی مبلمان می‌دانند.

طراحی معماری

در اصل استفاده خلاقانه از توده، فضا، بافت، نور، سایه، مصالح، برنامه و عناصر برنامه ریزی مانند هزینه، ساخت و فناوری است به منظور دستیابی به اهداف زیباشناختی، عملکردی و اغلب هنری. این تعریف، معماری را از طراحی مهندسی که استفاده خلاقانه از مصالح و فرمها با بهره‌گیری از ریاضیات و قواعد علمی است، متمایز می‌کند.

آثار معماری به عنوان نمادهای فرهنگی، سیاسی و اجتماعی یک کشور شناخته می‌شوند. تمدن‌های تاریخی نخست از طریق همین آثار معماری شناخته می‌شوند. ساختمان‌هایی چون تخت جمشید، اهرام ثلاثه مصر، کالاسیوم روم از جمله چنین آثاری محسوب می‌شوند. آثاری که پیوند دهنده مهم خودآگاهی‌های اجتماعی بوده‌اند. شهرها، مذاهب و فرهنگ‌ها از طریق همین یادواره‌ها خود را می‌شناسانند.

باید توجه داشت که امروزه واژه «معماری» در دو معنای وابسته بکار می‌رود:

یکی معماری به عنوان «فرایند ساماندهی فضا» که اسم‌معنا شمرده شده است و به یک فعالیت آفرینشگر (خلاقانه) آدمی توجه دارد و بر پایه‌ی علمی-تجربی، هنر و فناوری ساخت پدید می‌آید. این برداشت بیشتر از سوی معماران صورت می‌گیرد.

دوم معماری به عنوان «دست‌آورد ساماندهی فضا» یا اثر معماری که اسم ذات شمرده شده است و به ساختمان‌هایی اشاره دارد که پیش از ساخت آنها این فرایند پیموده شده است. این برداشت بیشتر از سوی باستان‌شناسان و مورخین معماری بکار می‌رود.

در یک تعریف کلی از معماری ویلیام موریس چنین می‌نویسد:

معماری؛ شامل تمام محیط فیزیکی است که زندگی بشر را در بر می‌گیرد و تا زمانی که جزئی از دنیای متمدن بشمار می‌آییم، نمی‌توانیم خود را از حیطهٔ آن خارج سازیم، زیرا که معماری عبارت از مجموعه اصلاحات و تغییراتی است که به اقتضای نیازهای انسان، بر روی کره‌ی زمین ایجاد شده است که تنها صحرای بی‌آب و علف از آن بی‌نصیب مانده‌اند. ما نمی‌توانیم تمام منافع خود را در زمینه معماری در اختیار گروه کوچکی از مردمان تحصیل کرده بگذاریم و آنها را مأمور کنیم که برای ما جستجو کنند، کشف کنند، و محیطی را که ما باید در آن زندگی کنیم شکل دهند و بعد ما آن را ساخته و پرداخته تحویل بگیریم و سپس شگفتزده شویم که ویژگی و کارکرد آن چیست. بعکس این بر ماست که هر یک، بنوبه خود ترتیب صحیح بوجود آمدن مناظر سطح کره زمین را سرپرستی و دیدبانی کنیم و هر یک از ما باید از دست‌ها و مغز خود، سهم خود را در این وظیفه ادا کند.

در تعریفی دیگر از لوکوربزیه (یکی از بزرگترین معماران تاریخ) می‌گوید:

معماری بازی است با اشیاء در زیر نور